

Cum a folosit puterea politică, în anii 90, reabilitarea lui Antonescu pentru a denatura meritele Regelui Mihai

75 de ani după 23 August 1944

1991 – un ritual oficial în Parlamentul României

În 1991, cu ocazia comemorării a 45 de ani de la executarea lui Ion Antonescu, Parlamentul României a organizat sub cupola sa un ritual oficial. Astfel, în forul reprezentativ al națiunii s-a păstrat un moment de reculegere pentru „serviciile” aduse statului român de către fostul conducător, Ion Antonescu, judecat, condamnat și executat pentru crime de război. Opt ani mai târziu, când alegerile generaseră o nouă majoritate parlamentară, care câștigase alegerile având pe fundal tocmai un mesaj prodemocratic și prooccidental, se producea o nouă surpriză. A fost consemnată o nouă încercare de reabilitare a Mareșalului: un senator PNȚCD a propus atunci dezbaterea unei rezoluții ce-l plasa pe Ion Antonescu în categoria marilor eroi, „care a luptat pentru țara lui până la moarte” și care ar fi salvat „sute de mii de evrei”, refuzând totodată pretențiile Germaniei în acest sens. (Mediafax, 14 iunie 1999, apud Elie Wiesel, Tuvia Friling, Radu Ioanid, Mihail E. Ionescu (editori), Raport final al Comisiei Internaționale pentru Studiul Holocaustului în România, Polirom, Iași, 2004, p. 355.)

Astfel, „democratizarea negaționismului” și-a găsit adepți în toate formațiunile politice, indiferent de orientarea ideologică, și aceasta deoarece propaganda național-socialistă a creat o stare artificială de nemulțumire, de frustrare și revendicare a unei noi memorii a dictatorului român.

Reabilitarea postumă a lui Ion Antonescu, cu girul necondiționat al clasei politice, a servit din plin pentru o reinterpretare necritică a guvernării sale și, în special – din punctul nostru de vedere –, pentru o revalorificare a sa într-o proximă bătălie politică. Modelul translatării deliberate dinspre un personaj politic către unul istoric, victimizat, cu anularea voluntară a crimelor de care se făcea vinovat, a legat astfel, în mod fraudulos, destinul și sfârșitul său de persoana regelui Mihai. Minimalizarea gravității faptelor pentru care Antonescu a fost condamnat și executat și punerea sa în antiteză cu prezența postcomunistă a regelui a fost o metodă folosită și cu alte ocazii în România posttotalitară, fenomen în care au fost implicate și instituții ale statului român.

A se vedea, spre exemplu, încercările repetate în primii ani postdecembriști, atingând punctul

culminant în 2003, de reabilitare ale lui N.C. Paulescu, ignorându-se aproape complet activitatea sa politică antisemită majoră, acesta putând fi cu ușurință considerat unul dintre principalii ideologi ai extremei drepte din România interbelică – „campionul antisemitismului în istoria României”, potrivit formulei folosite de Radu Ioanid. De un antisemitism brutal și primitiv și punând știința în folosul tezei sale ideologice, Paulescu a susținut inferioritatea biologică a evreilor. În încercările postdecembriste de reabilitare ale lui N.C. Paulescu au fost implicate instituții precum Academia Română și persoane publice, membre ale Parlamentului României sau ale altor organisme statale – pentru detalii, vezi Peter Manu, Horia Bozdoghină, „Polemica Paulescu: știință, politică, memorie”, Studiu introductiv de William Totok, Postfață de Radu Ioanid, Curtea Veche Publishing, București, 2010. În procesul reabilitării unor personaje care se fac vinovate de proliferarea unor teorii antisemite și antidemocratice se înscrie și încercarea de reabilitare juridică a unor membri ai guvernului Antonescu, criminali de război, care, în mod surprinzător, nu s-a produs în timpul guvernării FSN și apoi PDSR, ci după 1996, la solicitarea unui senator PNȚCD – vezi Petre Țurlea, „Comemorarea morții lui Ion Antonescu la 1 iunie 1946”, în cadrul ședinței Camerei Deputaților din 21 mai 1996. Astfel, Sorin Moiescu, procurorul general al României de la acea vreme, apela, prin metoda recursului în anulare, la ștergerea sentințelor pentru nu mai puțin de opt membri ai Executivului condus de Mareșal. Intervențiile a doi senatori republicani americani au făcut ca acest demers să nu se transforme într-un scandal internațional. Dezbaterea ar fi pus în discuție „sinceritatea angajamentelor României în ceea ce privește valorile fundamentale occidentale și poate atrage după sine reconsiderarea sprijinului acordat candidaturii României pentru integrarea în instituțiile economice și de securitate”. Curtea Supremă de Justiție a decis la 26 octombrie 1998 să consemneze retragerea recursurilor în anulare formulate inițial de procurorul general pentru membrii lotului Antonescu.)

Reprezentarea contemporană a Mareșalului, ca om de stat și reper al politicii românești, păcătuiește prin omisiuni deliberate, clișee brutale, exprimări istorice vagi, informații distorsionate și, în final, acuzații abjecte la adresa monar-

hului român. De nenumărate ori, acesta a fost considerat drept principal vinovat pentru execuția lui Antonescu. Însuși regele constata ulterior lansarea tendențioasă și acuzatoare a argumentului potrivit căruia, dacă Antonescu nu ar fi fost înlăturat, România ar fi parafat un tratat de pace cu Aliații care ar fi evitat ororile de mai târziu. („Cuvântul Regelui Mihai, în seara zilei de 30 decembrie, cu ocazia comemorării a 50 de ani de la abdicarea forțată din 30 decembrie 1947”, în Liviu Vălenaș, Regele Mihai printre noi (1989-1999), Pref. de Liviu Antonesei, Editura Ars Longa, Iași, 1999)

23 august 1944, ca vendetă împotriva Regelui: teza trădării

De altfel, cel mai semnificativ element al vendetei purtate împotriva Regelui Mihai a fost reprezentat, în memoria colectivă, de expresia ponderii actului de la 23 august 1944. Considerat, în mod tendențios, drept debutul comunizării în România, acesta a influențat masiv evenimentele care au urmat, o importanță covârșitoare fiindu-i atribuită lui Ion Antonescu și, în speță, procesului în care a fost judecat și condamnat. Vasta literatură generată de procesul Mareșalului (Marcel-Dumitru Ciucă (ed.), Procesul Mareșalului Antonescu. Documente, vol. 1-3, Saeculum și Europa Nova, București, 1995; Ioan Dan, Procesul Mareșalului Ion Antonescu, Lucman, București, 2005; Radu

Ioanid (ed.), Lotul Antonescu în ancheta SMERȘ, Moscova, 1944-1946. Documente din arhiva FSB, Polirom, Iași, 2006; Academia Română (Secția de Științe Istorice și Arheologie), Istoria Românilor. Vol. IX: România în anii 1940-1947, Dinu C. Giurescu (coord.), membru titular al Academiei Române, Florin Șperlea (secretar), Editura Enciclopedică, București, 2008, pp. 573-581; Florin Constantiniu, Mihail E. Ionescu, August 1944. Repere istorice, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984; Ion Pantazi, Am trecut prin iad, ediția a II-a, Constant, Sibiu, 1992, pp. 307-310; Iosif C. Drăgan, Antonescu, Mareșalul României și războaiele de întregire, Milano, 1991; Gheorghe Magherescu, Adevărul despre Mareșalul Antonescu, Editura Păunescu, București, 1991) poate sta mărturie pentru atitudinea neutră a regelui. Detaliile cu privire la modul în care monarhul a încercat, prin câteva strategii de moment, să comute pedeapsa lotului Antonescu, intrând chiar în conflict direct cu liderii comuniști, sunt cunoscute de istorici. Însă întreaga arhitectură juridică postbelică în problema grațierilor făcea imposibilă ștergerea condamnării. Regele nu putea grația persoanele condamnate pentru crime fără aprobarea prealabilă a unui ministru. Acest fapt atrăgea răspunderea Guvernului, care-l scotea, prin urmare, din acest algoritm pe rege. (Dennis Deletant, Aliatul uitat al lui Hitler. Ion Antonescu și regimul său. 1940-1944, trad.

de Delia Răzdolescu, Humanitas, București, 2008).

În plus, soarta dictatorului a fost decisă la Moscova, indiferent de posibilele opțiuni ale monarhului român.

Mai mult, Antonescu nu a cerut personal grațierea. Regele confirmă în 1990: „N-a cerut-o! Nici dacă ar fi știut că o va obține, n-ar fi cerut-o.”

Și dacă i s-ar fi acordat, ar fi refuzat-o.” (Mircea Ciobanu, Convorbiri cu Mihai I al României, Humanitas, București, 1991). Cu toate acestea, regele a emis un decret de comutare a pedepselor pentru trei condamnați din lotul Antonescu (Eugen Cristescu, Radu Lecca și Ion Pantazi), dar nu a respins niciodată apelurile la grațiere pentru Mareșal și ceilalți. (Dennis Deletant concluzionează: „De fapt, guvernul Groza a fost acela care a respins apelurile la clemență; comutarea sentinței se afla doar în puterea sa de a o da sau nu.”

O listă de nume a celor șapte persoane condamnate la moarte avea lângă fiecare nume scris de mână «executare» sau «comutare» și este semnată de Petru Groza”). Alte mistificări au făcut ca teoria refuzului de a-l grația pe Mareșal să fie utilizată abrupt în pleiada de acțiuni pentru compromiterea lui Mihai I; una dintre acestea enunța că abdicarea monarhului avea drept cauză refuzul de a-l grația pe Antonescu. (Va urma)

■ Alexandru MURARU

NOTA - Acest text face parte dintr-un volum de studii inedite - coordonat de Alexandru Muraru și Andrei Muraru - semnate de istorici români și străini (Dennis Deletant, Matei Cazacu, Ioan Stanomir, Lavinia Betea, Cristian Vasile, Ottmar Trașcă, Cristina Diac, Radu Ioanid, Mioara Anton ș.a.), care va ieși de sub tipar în această toamnă la prestigioasă editură Polirom. Volumul „Întoarcerea Regelui: 23 august 1944, controversata istorie a unei zile care a schimbat soarta României. Mihai I și Mareșalul Antonescu între Germania lui Hitler și Rusia lui Stalin”, prin cele 15 studii ale sale, aduce, în atenția istoricilor și a publicului larg, evaluări și reinterpretări despre cea mai importantă zi a istoriei recente românești, oferind perspective inovatoare, interdisciplinare și marcând astfel trei sferturi de veac de la momentul care a scos România din alianța cu Germania Nazistă și a alăturat-o Națiunilor Unite.